له نێوان دوو ڕێبازدا 6

جەنگی دەستەواژەکان

بەشی یەکەم

نوسینی ئەبو مەیسەرەی شامی - الله لێی خۆش بێت -

الحمدلله الكبير المتعال، والصلاة والسلام على الضحوك القتّال، وعلى أهل بيته الطيّبين الأطهار؛ وبعد:

پێش ئەوەی بچینە ناو بابەتی ئەڵقە، پێویستە هەندێ شت ڕوونبکەینەوە:

-زەواهیری لەفەرماندە کۆنەکانی موجاهیدانە، وداواکارین لەالله بەشەهیدی لەپێناو خۆیدا کۆتایی بەژیانی بهێنێت لەدووای ئەوەی بەڕاشکاوی محەمەد مورسی وئیسماعیل هەنییە وهاوشێوەکانیان بەکافر دابنێت.

-وخۆشەویستیمان بۆ ئەو وجیهادەکەی نابێتە مایەی ڕەخنە نەگرتن، بەتایبەت لەدوای ئەوەی کەجەولانییەکانی لەشوێنی خۆیەوە کردە هۆکارێک بۆ کوشتاری دەوڵەتی ئیسلامی کەگوایە لایەنێکی خارجییە وبەزەبری هێز حوکمی الله قەدەغە ئەکەن (کافرن؟)، وئەندامەکان لای ئەوان حوکمی لایەنەکەیان دەبێت (لە تەکفیر؟)، ئەوانەش ئەوەندە ئازا نەبوون ئەوەی لەدڵیاندایە بیڕێژن ئەگەر زەواهیری بەیعەتیانی قبوڵنەکردایە.

-سەرەڕای ئەوەش، هەڵەی سەربازەکانی جەبهەی نوسرە ناکەینە ئەستۆی زەواهیری ئەوان کە بۆمەرامی خۆیان خۆیان داوەپاڵ قاعیدە بۆئەوەی گەندەڵی بڵاوبکەنەوە لەزەویدا بەفەتوای ئەبو عبدالله شامی، وازیشیان نەهێنا لە حەییانی وعەفەش وجەمال مەعروف وئەوانی تر، بەڵکو سەریانخستن بەسەر دەوڵەتی ئیسلامی (بەشێوەی ڕاستەوخۆ وناڕاستەوخۆ)، ئەڵێی ئەم گرووپانە کۆمەڵی سەرکەوتوون بەئاشکرا نەک بەزەبری هێز شەریعەت قەدەغە بکەن وگەندەڵی بڵاوبکەنەوە لەزەویدا! هەڵەی ئەوان ناخەینە ئەستۆی زەواهیری لەبەرئەوەی دوورە لەواقیعی ئێمە بەڵام ئەگەر لەشام بووایە ئەوا ڕازی نەدەبوو بە دەست درێژیەکانیان.

-بەڵام ئەویش بەشێک تاوانی لەئەستۆیە لەبەرئەوەی حوکمی بەسەر واقیعی ئێمەداوە -بەبێ ڕاوێژی دەولە- بەڵکو بەپشتبەستن بە سەنەدی سەرپێچی کاران وڕاگەیاندنی دەجال، ئەوەش کە بووە هۆی ڕشتنی خوێنی کۆچکردووان وپشتیوانان.

-ووتارەکەی پێشەوای گرووپی -لواء التوحید-یشم لەبیرناچێ، کاتێک گەمارۆ درابووین لەساتی جەنگی صەحوەکان، قسەی لەگەڵمان کرد لەڕێی پەیوەندی لاسلکیەوە گووتی: "گوێڕایەڵی زەواهیری بکەن هەی خەوارجەکان!" پاشان هەڕەشەی لێ دەکردین کە ئەگەر گوێ نەدەین بەحوکمەکەی ودەرنەچین لەشام!

وئەندامانی لیوای تەوحید لەم ناوچانە زۆربەیان نوێژیان تەرک داوە ووشەی کوفریان لەکاتی گاڵتەو توڕەیی ووتووە، وچەتە وڕێگر وگەندەڵکارن لەزەویدا، پاشان فەرمان بە گوێڕایەڵی زەواهیری دەکات ئەوەی کە لەپێش پەیامی حوکم بە خەڵەفاو ناویان دەبرد؟!

-وهەرکەسێ لۆمەم بکات لەسەر ڕەخنە ئاشکراکانم، ئەوا بابزانێت کە من ناچاربووم بەرگری لەدەولە بکەم بە ڕوونکردنەوەی جیاوازی دوو ڕێبازەکە، هەرچەندە ئەگەر بەشێک لەو جیاوازیانە ئیجتیهادی بن، بۆ کەس درووست نییە بەبیدعەچی دامان بنێت یان بگرە بەکافرمان دابنێت لەبەرئەوەی سەرپێچی ئیجتیهادەکانی ئەومان کردووە لە پێوانەی بەرژەوەندی وزیان(مصالح ومفاسد)، بەڵام جیاوازییە ڕێبازییەکان، گومانی تێدا نییە کەحەق

بۆیەک لایەن دەبێت وپێویستە دەستبەرداری باتڵ بێت، بەڵام بەداخەوە، ئەم بابەتە ئیجتیهادی وڕێبازیانە بووە هۆکار بۆقبوڵکردنی بەیعەتی جۆلانی، چونکە زەواهیری -اللە هیدایەتی بدات- وایداناوە کە ئێمە لەسەر باتڵین، وپێچەوانەی دەولە دەکات لەوەی کەگەڕەکەکانی ڕافیزە بەئامانج دەگرێت وەهەروەها ڕووداوەکەی کڵێسا لە (بەغداد) وهەندێ بابەت وڕوداوی تر؛ پاشان جۆلانییەکان ئەوەیان بەکارهێنا وئیستغلالیان کرد، لەپێشدا لەزۆر بیروڕا هاوڕا نەبوون لەگەڵ زەواهیری، بەڵام لەبەرئەوەی لەژێر قاعیدەدا سێبەرێکی چاکیان دۆزیەوە بۆبەدیهێنانی ئامانجەکانی خۆیان.

-پاشان دادپەروەری نییە کە بەیاننامەیەک لەسەرکردایەتی گشتی ڕێکخراوەکەوە دەربچێت تێیدا خۆیان بەری بکەن لەڕێبازی دەوڵەتی ئیسلامی (ئەی خاچپەرستان عەرعورەکان چەند پێی خۆشحاڵ بوون!)، وجائیز نەبێت کە ئێمەش بەرگری لەبیروباوەڕ وڕێبازی خۆمان بکەین وڕەخنە لەوانە بگرین کە بەئاشکرا خۆیان لێمان بەری ئەکەن! کەسیش لۆمەمان نەکات لەسەر هەڵچوونمان کەهۆکارەکەی ئەوەیە کە پێی تێپەڕ دەبین لە داستانەکان.

-بەڕاستی موسڵمانان ڕەخنە وتەعزیری کەسانێکی لە زەواهیری خۆشەویستتر دەکەن، وەکو پێشەوا ئەبو حەنیفە ﵀ کە لەسەرووی ڕەخنەوە نەبوو؛ وئەوەی کتێبی پێشەواکان بخوێنێتەوە لەکاتی ڕەخنەگرتن لە ئەبو حەنیفە، لە پەرتوکی "السنّة"ی عبد الله کوڕی پێشەوا ئەحمەدی کوڕی حەنبەر ﵏ وپەرتوکی تریش، تووشی سەرسوڕمان دەبێت کەچۆن پیری ڕێی جیهاد کردمانیە پردێک بۆهاتوچۆی هەڵەی ڕێبازی لەناوبەر وقەڵغانێک بۆ پاراستنییان.

-چونکە ئامانج پاراستنی ئەم ڕێبازەیە کەخەریکە لەڕێ دەربچێ لەدووای "بەهاری عەرەبی" وشەهیدبوونی پێشەواکان، وڕووداوەکان ئیستغلال کران بۆسەرخستنی ڕێبازێک بەسەر یەکیتر لەهەوڵێکدا بۆ لەناوبردنی.

پاشان: لەهەندێک ئەڵقەی ڕابردوو باسی بەکارهێنانی دووبارەی دەستەواژە نوێیەکانمان کرد لە ئەدەبیاتی یەکێک لەدوو ڕێبازەکە، هەندێکیان بەکاری دەهێنن بۆ ئاماژە لەسەر واتایەک کەوادەزانێت درووستە، وەهەست بەوە ناکات کە لەسوننەت دەرچووە.

ئەگەر گووترا: بەخیلی نیە لەدەستەواژەدا.

دەڵێم: بەکارهێنانی دەستەواژە شەرعیەکان لەپێشترە وچاکتر وایە نوێکراوەکان تەرک بکەین، بەتایبەت دەستەواژە شۆڕشییە کوێرەکان کە لەئەدەبیاتی کافراندا هەیە، لەبەرئەوەی مانای ئینحیرافی تێدایە وسەر لەخەڵکی دەشێوێنێت؛ وەهەندێک لەزانایان بەرپەرچی شێوازی خوێندنەوەی دایەوە لەتەوحیدی ناوو سیفاتەکان کەهەندێک لەپێشەوایان بەکاریان هێنابوو، چونکە شێوازی خوێندنەوەی قورئانییان بەچاکتر زانی کە تووشی هەڵە نابێت، ئەی ئەگەر ئێستا ببینن کەهەندێکمان دەستی گرتووەبە شێوازی قسەکردن وخوێندنەوەی مولحیدەکان؟ شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیە لەچیرۆکی دادگاییەکەیدا لەدووای نوسینی کتێبی "الواسطیة" دەڵێت: "لە چەندین دانیشتندا باسم کردووە کە من لەفزی تەئویل ئەگۆڕم بە لەفزی تەحریف چونکە تەحریف ناوێکە لەقورئاندا زەمی کراوە ومنیش دوورکەوتومەتەوە لەو بیروباوەڕە وشوێنی قورئان وسوننەت کەوتووم هەربۆیە تەحریف کەاللە زەمی کردووە نەفیم کرد ولەفزی تەئویلم تێیدا بەکارنەهێنا نە بەنەرێ ونە بەئەرێ لەبەرئەوەی

ئەوە لەفزێکە چەند مانایەک دەبەخشێت هەروەک لەشوێنی خۆیدا باسم کرد [...]هەروەها پێم گووت باسی نەفی ونواندنم کرد بەڵام باسی لێک چوواندنم نەکرد(تشبیە) چونکە نواندن(تمثیل) -الله تەعالا- نەفی(نەرێ) کردووە لەقورئاندا کە دەفەرمووێت: {لیس کمثلە شيء} واتە: (هیچ شتێک نییە لەوێنەی ئەو زاتە) هەروەها دەفەرموێت: {هل تعلم لە سمیا} واتە: (ئایا کەس شک دەبەیت هاوناوی ئەو وهاوتای ئەو بێت؟) ئەمەش خۆشتر بوو لای من لە لەفزێک کە لەقورئان وسوننەتی پێغەمبەردا نەهاتبێت هەرچەندە ئەگەر بەو نەفی-یەش مانایاکی تەواو بدات وڕەنگە مانای پووچیش بدات." [مجموع الفتاوی]

ئەبو قەتادەی فەلەستینی دەڵێت: "وهەوڵی خۆم ئەدەم وهەڵدێم لەووشەی بیروباوەڕ "عەقیدە"، چونکە ئەم لەفزە هی پێشینان نییە، ودووەم: وای دەبینم کە ئەم لەفزە ئەبێتە سەرکەوتن بۆ ڕێبازی کەلامی لە تێگەیشتن و وێناکردن، بەهۆی ئەمەشەوە ئەم لەفزە ئاماژەیە بۆدۆسیەی وێناکردن بەتەنها کەئەمیش هیچ دەرهاویشتەیەکی نابێت لە جووڵە وژیان، یان بۆنەقڵ خاوەنەکانی ئەم لەفزەش بەم شێوەیە لێی تێگەیشتوون، کە واتاکەی لەفزی فکر یان بیروباوەڕە تازەکان بەمجۆرە بەکاری دەهێنن، ولەبری ئەم لەفز(دەربڕینە) دەربڕینی شەرعیەکەیە بەکاردەهین کە "ئیمان" و "تەوحید"ە، ئەم دوو دەربڕینەش لەناو هەر یەکێکیاندا کۆدەبێتەوە دۆسیەی تصور(وێناکردن) وتصدیق(بەڕاست دانان)، وبابەتەکانی جووڵە وژییان، بەڵام دەستەواژەی "عەقیدە" ئەم واتایە نادات بەدەستەوە، بەڵکو تەنها ئەبێتە واتای تصدیق (بەڕاست دانان)، ئەمەش حوکمی نوێی داهێنراوی خستە ناو موسڵمانانەوە کە لای پێشینان نەبووە، وە لەگرینگترین ئەم ئەنجامانەش..." [الجهاد والاجتهاد] .

بڕوانە -ڕەحمەتی الله تەعالات لەسەربێت- کە ئێستا کەوتووینەتە چی کارەساتێکەوە لە گۆڕینی دەستەواژەی جیهاد بە"بەرگری" و"شۆڕش"، پاشان بەخۆتدا بچۆوە وبڵێ کام ڕێباز باشترین ڕێگای هیدایەتە.

پاشان بزانە -ڕەحمەتی الله تەعالات لەسەربێت- کە خۆچوواندن بە کافرەکان -هەرچەندە تەنها بەدەستەواژەکانیشیان بێت- کاریگەری ئەقڵی دەبێت لەدووایدا، ئەمەش قەدەغەیە ونەهی لێکراوە، الله ﷻ دەفەرمووێت: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انْظُرْنَا وَاسْمَعُوا وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ}... شێخی ئیسلام ئیبن تەیمیە ﵀ دەڵێت: "قەتادە وجگە لەویش دەڵێن: "جوولەکە بە گاڵتەجاڕییەوە قسەیان ئەکرد، لەبەرئەمەش-الله- پێی خۆش نیە ئیمانداران ووتەی ئەوان بڵێنەوە"؛ هەروەها دەڵێت: "جوولەکە بەپێغەمبەریان دەووت ﷺ "گوێمان بۆڕاگرە"، مەبەستیان گاڵتەجاڕی بوو چونکە جوولەکە گەلێکی قێزەوەن بوون".

ئەحمەد لە عطیەوە ودەیگێڕێتەوە ودەڵێت: " خەڵکی جوولەکە دەهاتن ئەیانگووت: "گوێمان بۆڕاگرە"، هەتا ئەم دەستەواژەیە کەوتە نێو موسڵمانانیشەوە، هەربۆیە -الله- ووتەی جوولەکەکانی پێ ناخۆشە بۆموسڵمانان". عطاء دەڵێت: "زمانێکی تر هەبوو لەناو پشتیوانان لەسەردەمی جاهیلی".

ئەبو عالیە دەڵێت "هاوبەشدانەرانی عەرەب ئەگەر هەندێکیان قسەی بکردایە لەگەڵ هەندێکی تر ئەوا بەهاوڕێکەی ئەگووت: "گوێم بۆڕاگرە"؛ ئینجا ئەوەیان لێ قەدەغە کرا ونەهی لێکرا"، ضەحاکیش هەمان شتی گوتوە.

هەمــوو ئەمــانەش ڕوونــی دەکەنەوە کە ئەم ووشــەیە لەموســڵمانان قەدەغەکــراوە ونابێــت بەکــاری بهێــنن؛ لەبەرئەوەی جــوولەکە ئەو دەســتەواژەیەیان بەکاردەهێنــا -هەرچەنــدە ئەگەر لای جــوولەکە ناشــرین بێــت ولای موسـڵمانان ناشـرین نەبێـت- لەبەرئەوەی خۆچوواندنی تێـدایە بەکافرەکان، وئەیانگەیەنێـت بەئامـانجی خۆیـان." [اقتضاء الصراط المستقیم].

ولەسەر قەدەغەکردن ونەهی لە زمانە بییانیەکان دەڵێت: "بەڵام ڕاهاتنی گوفتار بەزمانێکی جیاواز لەزمانی عەرەبی -کە درووشمی ئیسلام وزمانی قورئانە- هەتا ئەبێتە باو بۆناوچەکە وخەڵکەکەی، یان بۆخێزانی ماڵ، یان بۆپیاوێک وهاوڕێکەی، یان بۆ خەڵکی بازاڕ، یان بۆ فەرماندەکان، یان بۆ ئەهلی دیوان، یان بۆ ئەهلی فیقهـ، ئەوا گومانی تێدا نییە کەئەمە مەکروهە چونکە خۆچوواندن بەبییانییەکان، مەکروهە هەروەک باسمانکرد.

لەبەرئەمەش موسـڵمانانی پێشـوو کاتێـک بـوونە جێنشـینی خـاکی شـام ومیسـڕ، وزمـانی خەڵکەکەیـان ڕۆمی بـوو، وخـاکی عێراق وخۆڕاسـان زمـانی خەڵکەکەیـان فارسی بـوو، وخەڵکی مەغریـب، زمـانی خەڵکەکەیـان بەڕبەڕی بـوو هەتـا خەڵکی ئەم وڵاتـانە ڕاهـاتن لەسـەر عەرەبی، هەتـا زاڵ بـوو بەسـەر خەڵکی ئەم شـوێنانە: موسـڵمان وکافریـان، وخۆڕاسـان لەپێشـدا ئەوها بـوو، پاشـان ئاسـانکاریان کرد لە زمانەکە، وڕاهـاتن لە قسـەکردن بە فارسی، هەتـا زاڵ بـوو بەسـەریان وعەرەبی لای زۆربەیـان لەبیرکـرا، وگومـانی تێـدانیە ئەمەش مەکـروهە، بەڵکو ڕێگای باشـتر ڕاهـاتنە لەســەر قســەکردن بەعەرەبــی، تەنــانەت منــداڵەکان لەقوتابخــانە وخولــەکان فێــری بــبن ودرووشــمی ئیســلام وئەهـلەکەی تێیـدا بەدیارکەوێت، وئەمەش ئاسـانتر دەبێـت لەسـەر ئەهلی ئیسـلام لەتێگەیشـتنی واتاکانی قورئـان وسـونەت ووتـەی پێشـینان، بەپـێچەوانەی ئەوەی لەسـەر زمـانێکی تـر خـۆی ڕابێنێـت، پاشـان بیەوێـت بیگۆڕێـت بۆزمانێکی تر ئەوا سەخت دەبێت.

وبزانە کە ڕاهاتنی زمان کاریگەری هەیە لەسـەر ئەقڵ، وڕەوشـت، ودین کاریگەریەکی بەهێز وئاشـکرا، وکاریگەریشی هەیە لە خۆچوواندن بەسنگی ئەم ئوممەتە لەهاوەڵەکان وشـوێنکەوتوەکانیان، وخۆچوواندن بەئەوان ئەقڵ ودین وڕەوشت زیاد دەکات.

هەروەهـا لەبەرئەوەی خـودی زمـانی عەرەبی لە دیـنەکەدایە، زانینی ئەو زمـانە فەڕز وواجـبە، چـونکە تێگەیشـتن لەقورئان وسونەت فەرزە، وناتوانرێ لێی تێبگەی ئیلا بەتێگەیشتنی زمانی عەرەبی، وبنەمایەکی فیقهی: هەرشتێک واجبێکی پێوە پەیوەست بێت ئەوا واجبە.

پاشـان تێیدا هەیە واجبە لەسـەر تاك بەتاك، وتێیدا هەیە واجبی کیفایەتە، ئەمەش واتـای ئەوەیە کە ئەبو بەکری کوڕی شـەیبە گێڕاویەتیەوە: عیسی کوڕی یونس لە ثەور لە (عمر بن زید)ەوە پێی ڕاگەیاندین: عمر بۆ ئەبو موسـای ئەشـعەری ﵁ نووسـی: "لـەپاشـاندا: لە سـوننەت تێـبگەن ولە عەرەبـیش تێـبگەن وقـورئـان شـی بـکەنەوە، چـونکە قـورئان بە عەرەبییە".

وەلەفەرمـوودەیەکی تـردا لە عومـەرەوە ﵁ کە دەڵێـت: "فێـری عەرەبـی بـبن چـونکە لەدینەکەتانـدایە، وفێـری فەڕزەکـان بـبن چـونکە لەدینەکەتانـدایە"، و ئەمە عومـەر ﵁ فەرمـانی پێکـردووە لە تێگەیشـتن لەعەرەبـی

وتێگەیشـتن لە شـەریعەت، کەهـەرچی پێویسـتت دەبێـت بەدەسـتی دەهێنی؛ چـونکە ئەم دینـە گوفتـار وڕەفتـاری تێـدایە، وتێگەیشـتن لەعەرەبـی ئەوە ڕێگـایەکە بۆتێگەیشـتن لە گوفتارەکـان، وتێگەیشـتن لە سـوننەت بـریتیە لەتێگەیشتن لەکردەوەکانی." [اقتضاء الصراط المستقيم].

بەهەمان شێوەی زمانە بییانییەکان وەکو هاوڵاتیبوون ونەتەوایەتی، ڕاهاتن لەسەر ئەو ووشانە کاریگەری دەبێت لەسـەر ڕێبازی مرۆڤ بێ ئەوەی هەستی پێبکات، وکاریگەریشی دەبێت لەسەر ئەوەی لەگەڵیدا دانیشێت وشوێن قسـەکانی ئەکەوێت، هەتـا تاکەکان وکۆمەڵەکان ئەمێنـنەوە لەسـەر ئاسـتی نزیـک ودووری لە دەسـتەواژەکانیدا، وادەزانێت کە ئەوە حەقە ولەبیر خۆی وخەڵکی دەباتەوە کەدوورکەوتنەوەی شەریعەتی تێدایە.

شێخ ئەبو موصعەب، ووتارێکی چاك وبەسودی هەیە سەبارەت بەدەستەواژەکان؛ ﵀ دەڵێت: "ووتاری بانگەوازی بونیـاتنراو لەسـەر دەسـتەواژەی شـەرعی ووتـارێکی بـانگەوازی بـوو کەلاری تێـدا نەبـوو، لەبەرامبەریشـدا ووتـاری بـانگەوازی بونیـات نەنراو لەسـەر دەستەواژەی شـەرعی ووتـارێکی بـانگەوازی لار دەرچـوو هەرچەنـدە ئەگەر خـاوەن ووتارەکە وابزانێت کەگەیشتوون بە تۆوی زۆربوونی ڕەوانبێژی، وڕوونیان کردبێتەوە.

بەڵام ئەهلی کۆمەڵی سەرکەوتوو درک بەوە دەکەن کە شەرع لە بەکارهێنانی دەستەواژەکان بەبێ هیچیتر ئەوا واتا وئامـاژەی تـایبەتی دەداتە ئەم دەسـتەواژانە، ئەوەش تەنهـا بـۆ ویسـتێک بـۆ گەیانـدنی ئەم واتـا وئامـاژانە بەو دەستەواژانەوە، بەجۆرێک ئەگەر ئەم واتا وئاماژانە دەربڕێت بە جگە لەم دەستەواژانە وبیگۆڕێت بەدەستەواژەی داهێنراو ئەوە هەرگیز سوودی نابێت لەهەر شوێنێک شەرع بیەوێت لە واتا وئاماژە بەئەرێ ونەرێ.

لە دڵنیاییەکانـدا لای ئەهلـی کـۆمەڵی سـەرکەوتوو ئەوەیە کەپەیوەنـدی شـەرع بـۆ واتەیەک لەواتاکـان بەیەک دەسـتەواژە واتە ئەم دەسـتەواژەیە خـۆی بەتەنهـا چـاکترە وڕاسـترە لە دەربڕینی ئەم واتـایە هەرچەنـد بـارودۆخ بگۆڕێت وسەردەم بگۆڕێت، چونکە ئەم دینە پەروەردگاری جیهانیان دایبەزاندووە.

ئیـبن قـەیم ﵀ دەڵێـت: "پێویسـتە لەسـەر مـوفتی کە فەتوابـدات لەسـەر دەربڕینی دەق هەرچەنـد لەتوانـادا بێـت چـونکە بەوە حـوکم وبەڵـگە لەگەڵ ڕونکـردنەوەی تەواوەتـی دەبێـت وپێشـتر هاوەڵەکـان وشـوێنکەوتوەکانیان وئەو پێشـەوایانەی کە ڕێبـازی ئەوانیـان گرتـوەتەبەر بە هەمـوو توانایەکیـانەوە بـەدوای دەگـەڕان هەتـا لەدووای ئەوان کۆمەڵێک هاتن کە دەقەکانیان بەجێهێشت ودەربڕینی تریان لێیەوە داڕشت جگە لە دەربڕینە دەقییەکان ئەمەش بـووە ئەنجامی وازهێنـان لە دەقەکان، وئاشکرایە کە ئەو دەربڕینـانە واتـای تەواوی دەقەکان نـادەن بەدەسـتەوە لە حـوکم وبەڵـگە وڕوونکـردنەوە ئەوەش پەیـدابووە لەئەنجـامی بەجێهێشـتنی دەربـڕینە دەقییەکان وئەمەش دەبێـتە هـۆی دەربـڕینە نوێیەکان ووازهێنـان لە حـوکمکردن پێیـان لەسـەر ئـوممەت کە ئەمەش گەنـدەڵییەکە تائاسـتێک کەس پێی نازانێـت جـگە لە اللە، چـونکە دەربـڕینە دەقییەکـان بێ هەڵەن ودەبـنە حـوجەیەکی دوور لە هەڵە وکەموکـورتی وئـاڵۆزی وپەشـۆکان هەرئەوەش بـووە هـۆی هەڵە نەکردنـی هاوەڵەکـان وسـەرچاوەکانیان کە بـۆی ئەگەڕانەوە زانستی ئەوان ڕاستتر بوو لەوانەی دووای خۆیان وهەروەها هەڵە وجیاوازی بیروبۆچونیان کەمتربوو لەچـاو ئەوانەی دووای خۆیـان، وکاتێـک وازهێنـان لەدەقەکـان پەیڕەوکـرا لەلایەن زۆربەی ئەهلی هەوا وئـارەزوو

وبیــدعەچیەکان ئەوا زانســتەکانیان لە بــابەت وبەڵگەهێنانەوەیــان گەیشــتە ئەوپەڕی گەنــدەڵی وپەشــۆکان وکەموکـورتی، هاوەڵەکـانی پێغەمـبەر ﷺ ئەگەر پرسـیاریان لێ بکـرایە لەسـەر بابەتێـک ئەیـانووت -اللە- ئەمەی فەرمووە یان پێغەمبەر ﷺ وەهای فەرمووە، یان پێغەمبەر وەهای کردووە، وەمەتا لەتوانایان بوویە هیچ شێکیان لێ نائەگۆڕی هەرگیز، هەرکەسێ بڕوانێتە وەڵامەکانیان ئەبینێ شیفای دڵەکانە." ووتەکانی تەواو بوو ﵀.

وئەم ووتـانەی ئیـبن قـەیم، هەرچەنـدە ئەگەر دەقـاودەق دەربـارەی مـوفتی بـووە بەهەمـان شـێوە گشـتگیرە بـۆ بـانگەواز بەسـەرجەم گەیـاندنەکان لەپێنـاو اللە بـۆ دینەکەی وشـەرعەکەی، لەگەڵ ئەوەش کە ﵀ لەتێکڕای زیـانە بەجێماوەکانی وازهێنان لە دەربڕینە دەقییەکان لە ووتەکانیدا دەردەکەوێت." [أأنتم أعلم أم اللە].

هەروەها ﵀ دەڵێت: "پاشـان ئەهلی کۆمەڵی سـەرکەوتوو لەبانگەوازی خەڵک بۆ حەق گفتوگۆیان لەگەڵدا ناکەن بەزمانێکی سـەراپا شێواو وەکو هەڵهاتنێک لە ڕاشکاوی لەو شتانەی کەپێویستی بەڕاشکاوییە هەروەک گفتوگۆیان لەگەڵدا ناکەن بەتەکلیف کردن وشـاراوەیی زەمکراو، یان بە دەستەواژەی داڕێژراوی نامۆ، کە ڕەنگە باتڵی تیابێت زیـاتر لەحەق سـەرەڕای ئەوەی وازهێنانیشـە لەدەسـتەواژە شـەرعییەکان، بەڵکـو ئەوان لەهەمـوو ئەوانەدا بە قـورئـانی بەڕێـز قسـەدەکەن، بەمجـۆرە گفتوگۆیـان لەگەڵ خەڵکـدا کـرد بەشـێوازی بـانگەوازی قورئـانی بە زمـانی قورئان هەروەک خۆیشی بەگشتی هەر قورئان باس ئەکەن." [أأنتم أعلم أم اللە].

لەکۆتایـدا، ئەگەر بـانگخوازێکی ئەهلی سـوننە بڵێ: بەڕاسـتی تەوحیـد بـریتییە لە بەتـاک دانـانی اللە بە لاهـووت وکەشی ئاینی وشەهادەت بۆ موحەمەد بە ناسـووت ونـامووس، وباوەڕمان هەیە بە سێیانە: تەوحیدی کەشی ئاینی، وتەوحیـدی لاهـووتی، وتەوحیـدی پیرۆزکـردن، وبڵێـت مەبەسـتم لەوەدا واتـای درووسـتی شـەرعییە... ئەوا خەڵکی ڕقیان لێی دەبێتەوە وبەگشتی جێی ئەهێڵن پێش تایبەتەکان*[1]...

واللە المستعان، وعليە التكلان، وهو حسبنا ونعمل الوكيل، ولا حول ولا قوّة إلا بە.

لەئەڵقەی داهاتوودا بەردەوام دەبێت إن شاء اللە.

لەنوسینی: ئەبو مەیسەرەی شامی

غفر اللە لە

---

* **مەبەست**: ناشرینکردنی ووشەکانی کوفر وئاگادارکردنەوەیە لەفراوانبوون لەبەکارهێنانی، وە مەبەستم لێی هاوەڵانی ڕێبازەکەی تر نیە، ئەوان -هەرچەند دەستەواژانێك بەکاردەهێنن کەمانای کوێری تێدایە لەنەریتی کافرەکان- بەڵام تایبەت نیە بەکوفر؛ وە ئەوە مانای ڕێگەدان نیە بەپاڵشتی بەردەوامی لەگۆڕینی ناوە شەرعیەکان، پاشان دوربکەوێتەوە لەبەلاغەتی تەوحید وبەئاوازی گەلەوە گۆرانی بڵێت دوای "شۆڕشەکانی بەهاری عەڕەبی".